

njegove knjige *Das Gebet des Herrn* (Molitva Gospodnja), *Geistliche Schriftauslegung* (Duhovno tumačenje Biblije) i *Herr* (Gospodin), knjiga o Isusu Kristu.

Danas su ljudi od nauke sve više zaokupljeni problemima koji se odnose na razvoj znanosti i tehnike: pitanje izvora energije, pitanje ljudskosti u tehničkim razviciima, humanizacija čovjeka i njegove okoline... Romano Guardini, koji je kroz svoj život pokušao u svjetlu Riječi Božje dati odgovor na mnoga pitanja što muče čovjeka, pokušao je u ovoj knjizi suvremenu čovjeku nešto prozboriti i o tehnici i o odnosu tehnike prema čovjekovu životu. On to čini u obliku pisama koje piše s jezera Como u Italiji. Romano Guardini je u tim pismima uistinu prodro u srž suvremenih problema s kojima se čovjek već desetljećima hrva. Ukazuje na to kako će suvremeni čovjek moći svladati suvremene poteškoće a nipošto od njih pobjeći. Čovjek ne može i ne smije pobjeći od tehnike nego mora tehniku humanizirati, očovječiti. Mora sa svim svojim silama oblikovati svijet oko sebe, taj novi svijet, da bi mogao stvoriti humaniju budućnost u kojoj će i tehnika čovjeku biti od velike pomoći. Čovjek mora postati gospodar a ne sluga tehnike. U knjizi dakle Guardini poduzima stano-vitu terapiju suvremena čovjeka u odnosu na njegove probleme.

Pisac je pisma namijenio teolozima i studentima teologije, ali i kršćanima koji dublje osjećaju svoj poziv na Božje stvaralačko oblikovanje ovog svijeta.

Adalbert REBIĆ

ROMANO GUARDINI, VOM LEBEN DES GLAUBENS. Topos-Taschenbücher, sv. 124, Matthias-Grünwald-Verlag Mainz 1983, S. 88, Kartonirano, DM 7,80.

Tema vjere je u novije vrijeme postala vrlo aktuelna, pogotovo kad su poslije Drugog vatikanskog sabora u teologiji istaknuti neki vidici vjere koji su dotad bili zanemareni. Romano Guardini, premda pretkoncilski teolog, pristupa problemu vjere u pokoncilskom duhu. On ne promatra vjeru iznad svega kao prihvaćanje istinitim svega onog što je Bog objavio, nego prvenstveno promatra i tumači čin vjere kao susret čovjeka s Bogom koji mu prilazi u Isusu Kristu. Što znači vjerovati? Vjerovati znači prihvatiti Boga kojega smo susreli u Isusu Kristu: s njime živjeti, s njime se radova-

ti, s njime tugovati, s njime biti hrabar, s njime pobjeđivati... Vjera je osobni čin, čin su-sreta, čin prijateljskog povjerenja. Guardini opisuje nastanak vjere u čovjeku, prikazuje nastanak vjere u povijesti, prikazuje krize te vjere, rast i ostvarenje vjere u činima ljubavi i nade.

Da ne bi netko mislio da je vjera bez sadržaja, Guardini opširno prikazuje sadržaj vjere. Sadržaj vjere je ne bilo koji Bog, nego Bog našega Gospodina Isusa Krista. To je Bog koji se u Isusu Kristu objavio kao „otac“ i to ne bilo kakav otac nego kao otac Isusa Krista Sina. I samo po Sinu Isusu mi možemo upoznati Oca Boga. Sin je došao od Oca k nama ljudima u Duhu. U Duhu je živio, djelovao govorio... Tog Duha je i nama poslije svojeg uskrsnuća podijelio. Vjerovati u takvoga Boga Oca-Sina-Duha znači preporučiti se, znači istinski postati čovjek.

Guardini govori i o mogućim krizama vjere, osobito u odnosu na mlade ljude. On je s mladima mnogo radio, s njima imao prisne i vrlo dinamične dodire. Krize vjere su potrebne. Kroz njih se vjera ojačava. Po pobijeđenim krizama vjere čovjek postaje zreliji vjernik.

Vjerovati nije nešto apstraktno. Zato se na čovjekovu vjeru nužno nadovezuju čini, poglavito čini ljubavi i nade. Onaj koji istinski vjeruje, koji ulazi u zajedništvo s Bogom Ocem po Isusu Kristu u Duhu taj izjarava to svoje božansko zajedništvo u cjelokupnom svom životu, u svojim odnosima prema bližnjima. U tom sklopu je pisac posebno pažljivo prikazao značenje ljubavi i nade u ljudskom životu.

Dakako, na kraju je progovorio i nekoliko riječi o dogmi i o sakramentu Crkve. Pisac je knjigu napisao za vjerne kršćane, da bi razmišljanjem o svojoj vjeri vjeru još više produbili. No imao je u vidu i one koji traže, koji su dobre volje.

Adalbert REBIĆ

MICHAEL SIEVERNICH – KLAUS PHILIPP SEIF (Hg.), SCHULD UND UMKEHR IN DEN WELTRELIGIONEN. Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz 1983, 140 S. DM 22,80

Ovo djelo predstavlja zbirku izvrsnih napisa o krivnji i obraćenju u raznim velikim religijama svijeta. Suradnici djela uistinu su stručnjaci spomenutih religija kao Pinchas

Lapide (judaizam), Adel Theodor Khoury (islam), Helmut Erlinhagen (budizam), Michael Sievernich (kršćanstvo), Reinhard Hummel (hinduizam), Jošua Sempebwa (afričke prirodne religije). Djelo je zapravo zbornik predavanja koja su dotični predavači održali u organizaciji Akademije „Rabanus-Maurus“ u Frankfurtu na Majni. Svatko je prikazao temu „grijeha i obraćenja“ sa stanovišta svoje religije. To je svojevrstan ekumenizam: panorama gledanja raznih religija na istu temu koja je prisutna u svakom čovjeku. Predavači prikazuju temu iz točke promatranja svoje religije bez polemike.

Za *kršćanstvo* (Sievernich) koja se predstavlja kao spasenjska religija grijeh i krivnja te obraćenje od grijeha od središnjeg su značenja. Razlažući te pojmove pisac ih prvenstveno tumači teološki (u odnosu na Boga koji nam se objavio u Isusu Kristu) a ne moralistički. Čovjek može počiniti grijeh i na se natovariti krivnju zato jer je stvoren na sliku Božju i slobodno je biće. obraćenje je posljedica istinske vjere u Isusa Krista: to je vjernički povrat Bogu, prihvrat njegova spasenja i vršenje djela iz ljubavi prema bližnjemu. obraćenje je u biti ostvarenje dvostruke Božje zapovijedi ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu (usp. Lk 22,37–40).

Judaizam odn. *židovstvo* shvaća grijeh i obraćenje gotovo na isti način kao i kršćanstvo, kojemu povijesno prethodi i priprema tlo. Grijeh je prisutan u čovječanstvu sve od prvog čovjeka Adama pa nadalje kroz svu povijest. Griješi onaj koji se odvraća od Boga, ne vrši njegovu volju izraženu u zapovijedima. obraćenje je povratak Bogu života koji neće smrti grešnika nego da živi.

Kao što je u kršćanstvu i u židovstvu tako je i u *islamu* krivnja i obraćenje usko povezano s vjerom u Boga i s poslušnošću prema sve-moćnoj njegovoj volji. Griješi onaj koji ne priznaje apsolutnu ovisnost svoje ljudske egzistencije o Bogu. Put obraćenja je bez sumnje čovjekovo podčinjavanje volji Božjoj. A što to Bog hoće od čovjeka to je ljudima objavio Muhamed.

Budizam gleda na krivnju i obraćenje drugačije nego židovstvo, kršćanstvo i islam. Za budizam je grijeh odnosno krivnja značajka ne čovjeka pojedinca nego čovječanstva uzetog u cjelini. Ljudi su već po svom rođenju upleteni u vrtlog krivnje, grijeha i zla. To je njihova sudbina. Krivnja može biti pobijeđena samo rasvjetljenjem. Grijeh i krivnja su u budizmu shvatljivi samo kao rana ljudi, čovječanstva. Pobjeda nad grijehom odnosno krivnjom doprinosi skladu i duhovnom ozdravljenju društva.

I *hinduizam* ne poznaje odgovarajuće pojmove grijeha odnosno krivnje i obraćenja. Krivnja je prisutna u svakom čovjeku, duboko u njegovoj podsvijesti. Pojam obraćenja je hinduizmu zapravo nepoznat, ali se praksa sličnog pojma ostvaruje u askezi i u vlasti nad samim sobom (npr. praksa joge). Prema karmi svaki je čovjek podvrgnut reinkarnaciji: u kasnijem reinkarniranom životu mora ispaštati ono što je pogriješio u prethodnom životu. Tako je *svatko* odgovoran za svoju krivnju.

Afričke naturalističke odnosno prirodne religije su u odnosu na dalekoistočne religije u pojmovanju grijeha i obraćenja bliže monoteističkim religijama. Kod njih je ipak u prvom planu naglašen komunitarni aspekt krivnje i obraćenja. Grijeh je prvotno povreda društva, budući da čovjek koji je sagriješio više ne može stajati u ispravnom odnosu prema Bogu, čovjeku i prirodi.

Ovakvo izlaganje vrlo središnjih pojmova religije doprinosi boljem poznavanju i samih pojmova i odnosnih religija. Stoga je ovakvo panoramsko prikazivanje od velike koristi. Knjiga će izvrsno doći u pomoć dušobrižnicima, učiteljima, studentima teologije i komparativnih religija.

Adalbert REBIĆ

ADEL KHOURY, GEBETE DES ISLAM. Topos-Taschenbücher, sv. 111, Matthias-Grünewald-Verlag, Mainz 1981. S. 112. DM 8,80.

Adel Theodor Khoury je poznati islamolog iz Bejruta. Danas radi kao profesor za znanost o religiji na Sveučilištu u Münsteru. Objavio je zapažena djela kao npr. *Der theologische Streit der Byzantiner mit dem Islam* (1969), *Einführung in die Grundlagen des Islams* (1979), *Begegnung mit dem Islam* (1980) i *Toleranz im Islam* (1980). To su sve knjige koje su u njemačkom jeziku području vrlo čitane te su stoga znatno doprinjele boljem poznavanju islama.

Suvremeni preporod islama pobuđuje u ljudima današnjice s jedne strane strah a s druge opet veliki interes, zanimanje za tu religiju o kojoj tako često čujemo govoriti a o kojoj tako malo znamo. Pisac u ovoj knjižici ne daje sustavni pogled na islam. On to čini u drugim svojim izdanjima. Ovdje želi ukratko prikazati molitvu u islamu.

Islam nije samo militantna zajednica kako ga mnogi danas doživljavaju, nije samo neki